

та повідомлень : (Київ, 5 груд. 2012 р. та круглих столах 24 та 29 січ. 2013 р.). Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Ф-т прав. наук. Київ : НаУКМА, 2013. 275 с.

4. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : Посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.

5. Царьова І. Лінгвопрагматичний аспект дослідження юридичного тексту. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2019. № 1.

Чернявська Олена Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Проценко Галина

Петрівна, старший викладач кафедри
правничої лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ

РОЛЬ І МІСЦЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І НАУКОВОЇ ДОКТРИНИ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗАХ

На будь-якому етапі судово-експертної діяльності вкрай важливим є звернення до джерел, передусім нормативних актів та наукової доктрини, задля забезпечення законності, допустимості використання засобів, методів(способів) проведення експертних досліджень, вмотивування їх висновків, повноти та об'єктивності, достовірності.

Зокрема, під час проведення лінгвістичної експертизи посилання на джерела є обов'язковим. По-перше, звернення до джерел зумовлене необхідністю використання під час судово-експертної діяльності визначених у нормативно-правових актах або у наукових доктринах дефініцій. Так, у Законі України «Про судову експертизу» зазначається, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Поняття лінгвістичної експертизи, на жаль, не має чіткого закріплення на законодавчому рівні, проте її дефініцію можна знайти у працях відомих науковців. Ажнюк Л. В у своїй науковій статті визначає, що лінгвістична експертиза – це спеціалізоване мовознавче дослідження текстових матеріалів та інших мовних об'єктів для з'ясування питань, що можуть мати юридичні наслідки. У наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та

експертних досліджень» зазначається, що лінгвістична експертиза є підвидом криміналістичної експертизи.

Окрім цього, проведення лінгвістичної експертизи неможливе без чіткого роз'яснення змісту юридичних термінів. Термінологічні неточності або різне тлумачення понять призводять до їх неоднозначного розуміння й виникнення термінологічних колізій. Особливо важливо не допускати таких помилок під час складання висновку експерта задля недопущення недоліків, з метою його подальшого розгляду як доказу у судовому процесі відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (статті 84, 101). Об'єктом лінгвістичної експертизи є тексти мовленнєвої діяльності людини (слова, словосполучення, висловлювання) або окремі документи, які викладені в письмовій чи електронній формі. Висновок експерта визнається обґрунтованим й правомірним завдяки аргументації, яка може бути більш або менш ефективною [1, с. 89].

У площині пропонованої теми варто навести декілька прикладів визначення термінів, які використовуються під час семантико-текстуального дослідження у справах про захист гідності та честі фізичної особи, за різними видами джерел.

Так, висловлювання – це найменша одиниця мовлення, що містить відносно закінчений фрагмент інформації, відомостей і лінгвістично оформлена як речення повної чи неповної структури.

Відповідно до ст. 30 *Закону України «Про інформацію»* оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири).

Луспенік Д. Д. у своїй науковій статті «Розмежування оціночних суджень та тверджень про факти при розгляді справ про захист честі, гідності та ділової репутації», опублікованій 2005 року у збірнику «Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці», визначає, що судження – це те ж саме, що й думка, висловлення. Воно являє собою розумовий акт, що має оціночний характер та виражає ставлення того, хто говорить, до змісту висловленої думки і напряду, пов'язаними з такими станами, як віра, впевненість чи сумнів.

Важенчук С. Я. та Довгопол В. Т. у своїй статті «Оціночні судження та фактичні твердження, як центральні цивільно-правові категорії у сфері захисту честі, гідності та ділової репутації» наводять визначення факту як явища об'єктивної дійсності, конкретні життєві обставини, які склалися у певному місці, часі та за певних умов.

Європейський суд з прав людини 2 червня 2016 року ухвалив рішення у справі «Інститут економічних реформ проти України», в якому встановлює критерії розмежування фактичних тверджень та

оціночних суджень. Таким критерієм виступає можливість перевірки інформації на предмет її відповідності дійсності.

Не менш важливим під час проведення лінгвістичної експертизи є достовірне роз'яснення значення слів. Наприклад, у *Новому словнику української мови* значення слова «негативний» тлумачиться таким чином: поганий щодо властивостей, якостей, призначення і т. ін., який не викликає схвалення, а заслуговує на осуд; протилежне позитивний; який не виражає схвалення чи позитивного ставлення до кого-, чого-небудь; несприятливий; те, що не викликає схвалення, а заслуговує на осуд; протилежний очікуваному. Поняття негативної інформації знаходимо у законодавчій дефініції відповідного юридичного терміна. Так, згідно з п. 15 *постанови Пленуму Верховного Суду України 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи»*, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», негативною слід вважати інформацію, в якій стверджується про порушення особою, фізичною чи юридичною, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальновизнаних правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті тощо), діяльності, яка, на думку позивача, порушує його право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації [2, с. 146].

Таким чином, можна дійти висновку, що під час проведення судової лінгвістичної експертизи дуже важливо звертатися до нормативно-правових актів та наукової доктрини, передусім лексикографічних джерел. Для ефективного проведення дослідження та складання якісного висновку необхідно постійно ознайомлюватися з новими та згадувати уже відомі чинні законодавчі акти, нормативні документи, методичні рекомендації, наукові роботи та інші джерела інформації. Зважаючи те, що практика лінгвістичної експертизи вимагає її проведення в різних сферах життя, постає завдання удосконалення її правової основи. Щоб забезпечити доцільне вживання кожного слова, терміна необхідним є розроблення теоретичних і методологічних засад проведення відповідного експертного дослідження.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Л. В. Лінгвістичне підґрунтя юридичної визначеності. *Мовознавство*. 2013. № 5. С. 69–83.
2. Проценко Г. П. Визначення поняття «негативна інформація». *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф.* (2018 р., м. Київ): у 2-х ч. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. Ч.1. С. 145–148.